

Mirades de la ciència sobre el temps

Maig 2015

El curs de l'any i la vida humana a Grècia antiga

Montserrat Camps Gaset

mcamps@ub.edu

I. La divisió en estacions

1. Homer, Odissea, IX 51

Tants com fulles i flors creixen en primavera (*horei*)

2. Homer, Odissea XI, 192

L'estiu i la florida estació del fruit *theros-opora*

3. Alcman 12 Calame

Feu tres estacions, l'estiu (*theros*)
i l'hivern (*kheimón*) i la tercera, la del fruit (*opora*)
i la quarta, la primavera (*ear*), quan tot
està en flor, però de menjar a desdir
no n'hi ha pas.

4. Aristòfanes, Ocells 709ss

Quins grans serveis no fem els ocells a la raça humana! Primer de tot, marquem les estacions, primavera, hivern, estiu. (*eros, kheimon, opora*)

II. La vida humana

5. Hom. Il. VI 146

Tal com la generació de les fulles així també la dels homes

6. Hesíode, Treballs i dies, 126

Llavors els qui tenen les estances olímpiques feren una segona generació, de plata, molt menys noble. No s'assemblava a la d'or ni en naturalesa ni en pensament. Un infant creixia a la falda de la mare durant més de cent anys, un gran infant (*mega népios*), a casa seva. Però quan creixia (*hebesai*) i assolía a la mesura plena de l'edat (*métron hébes*), només vivien un temps breu, amb dolor per la seva ximpleria, perquè no podien evitar l'ofensa de l'un a l'altre, ni servien els immortals ni sacrificaven als altars sagrats dels benaurats, com és degut que facin els homes allà on es trobin.

7. Mimnerm 1 West

Quina vida, quin goig, sense la daurada Afrodita?
Que em mori quan ja res d'això no m'importi,
ni els amors amagats ni els dolços regals ni el llit,
totes les flors de l'edat que agradables sorgeixen
per als homes i les dones: quan arriba la feixuga
vellesa, que fa l'home lleig i ensems vil,
sempre mals neguits li roseguen el seny
i ja no té goig de mirar els raigs del sol,
ans és odiós als nens i sense honor per a les dones,
tan funesta un déu decidí que fos la vellesa!

8. Mimnerm 2 West

Som com les fulles, nosaltres que fa sortir
el temps florit de primavera
un cop els raigs del sol n'han produït l'esclat:
semblants a elles, gaudim de les flors de juvenesa
un temps breu, que dura com en el braç el colze,
i els déus ens tenen ignorants del mal
i del bé. I les Ceres, dees del final
de la vida, ja estan al costat nostre, negres:
l'una amb l'acompliment de l'avorrible
vellesa, i amb el de la mort
l'altra. Dura un moment la flor
de juvenesa, el temps que triga el sol
a escampar-se sobre la terra. Quan s'hagi acomplert
aquest temps de saó i canvi, llavors
morir és millor que no la vida. Perquè es tenen
molts de mals en el cor: a un se li arruïna
la casa i dolorosos treballs de pobresa
li arriben; un altre no té fills
i és amb molt de desig de tenir-ne que se'n va a l'Hades,
sota terra, un altre té una malaltia
que li va consumint el cor.
I no hi ha home a qui Zeus no doni molts de mals.
(trad. Carles Miralles, 2011)

9. Soló 27 West

Un nen impúber (*anebos*) encara criatura (*nepios*) perd el cercle de dents en els primers set anys, quan el déu aconpleix els segons set, es manifesten els signes de la joventut (*hebe*) incipient; en els tercers, mentre creixen els membres, surt un borriçol, quan la pell floreix (*anthos*) en correspondència; a la quarta setena, arriba a la plenitud de la força, en què els homes assoleixen la virtut; a la cinquena, l'home ha de pensar en les noces i buscar fillada que resti; a la sisena, el seny d'un home arriba a la plenitud i no vol ja guanys reprovables; en la setena i l'octava excel·leixen el seny i la llengua, les dues fan catorze anys. En la novena encara és capaç, però la llengua i la saviesa s'afebleixen en lloc d'una gran virtut; i si algú arriba a la desena, no el prendrà a deshora (*aoros*) el destí de la mort.

10. Èsquil, Suplicants, 997-8

Ara que la vostra bellesa (*hora*) fa girar els mortals.
Guardar el fruit (*opora*) delicat no és mai cosa fàcil.

11. Plató, República 474 d

els adolescents *hoi en hora*

12. Filòstrat, carta 51

Encara que [la rosa] sigui la més bella de les flors, és breu la saó, perquè floreix només a la primavera i això no la fa diferent de les flors pansides. En canvi, la teva bellesa sempre és florida, per això als ulls i a les galtes, com primavera, somriu la tardor (*metoporon*) de la bellesa.

13. Diògenes Laerci VIII, 10

Distribueix la vida de l'ésser humà de la següent manera: "Un nen, vint anys, un jovenet, vint, un jove, vint, un vell vint. Les edats es corresponen així amb les estacions: el nen és la primavera (*ear*), el jovenet, l'estiu (*theros*), el jove, la tardor (*phthinoporon*), el vell, l'hivern (*kheimon*)". Per a ell, doncs, el jovenet és un adolescent i el jove, un home.

14. Hesíode fr. 321 Merkelbach-West

obres dels joves, decisions dels mitjans, desitjos dels vells

15. Diodor de Sicília 4.64.3-4

El plantejat per l'esfinx era: què és allò que, sent un mateix, és bípede, trípede i quadrúpede? ...Èdip manifestà que es tractava de l'ésser humà, ja que quan és infant, per aguantar-se és quadrúpede, quan creix, és bípede, i quan envelleix trípede, perquè fa servir un bastó a causa de la feblesa.

16. *Himne a Afrodita* 224-226

L'augusta Aurora (*Eos*), criatura (*nepíe*), no pensà a demanar la juvenesa (*hebe*) i que [Titonos] fos privat de la vellesa funesta.

17. Filòstrat, *Vida d'Apol·loni* 5, 4

La regió de Gadir és a l'extrem d'Europa, i són molt exagerats en qüestions de divinitats: així doncs, construeixen un altar a la vellesa i són els únics homes que entonen un himne a la mort; allà hi ha també altars a la pobresa i a l'art, i a Hèracles d'Egipte i d'altres al de Tebes.

III. Genealogies mítiques:

Hèlios-Selene-Eos fills de Tia (Hesíode, Teogonia, 371-374)

La Nit infanta Fat, Ker i Tànatos, el Son i els Somnis, Escarn i Misèria, les Hespèrides, les Moires, les Kers (Cloto, Làquesis i Àtropos, la filadora, la distribuïdora, la inflexible), Nèmesis, Engany, Amistança, **funesta Vellesa (Geras)** i Eris. (Hesíode Teogonia 212-225)

Zeus amb Temis engendra les Hores i les Moires (Teogonia 906)
amb Hera engendra Hebe, Ares, Ilitia (Teogonia 922)

Bibliografia

AGUILAR, R.M. “La vivència del tiempo en la Grecia Antigua”, *Cuadernos de Filología Clásica* n.s. 2(1992) 123-135.

CAMBIANO, G., “Hacerse hombre”, dins VERNANT, J.P., et al. *El hombre griego*, Madrid 1993 (*L'uomo greco*, Roma-Bari 1991) pp. 103-137.

CAMPS-GASET, M., *L'année des grecs. La fête et le mythe*, París 1994.

COHEN, A., RUTTER, J.B. ed., *Constructions of Childhood in Ancient Greece and Italy*, Hesperia Suppl. 41, Atenes 2007.

DAVIDSON, J., “Revolutions in Human Time”, dins GOLDHILL, S., OSBORNE, R., edd., *Rethinking Revolutions through Ancient Greece*, Cambridge 2006, pp. 29-67.

FALKNER, TH. M., DE LUCE, J., *Old Age in Greek and Latin Literature*, Nova York 1989.

LÉTOUBLON, F., “Dire le vieillir en Grèce ancienne”, dins MONTANDON, A., *Les mots du vieillir*, Clermont-Ferrand 2004 pp. 37-49.